

Η αναπτυξιακή στρατηγική για τις ορεινές περιοχές της Περιφέρειας Πελοποννήσου

Του Δρος Παναγιώτη ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
Αιρετ. Νομάρχ. Αρκαδίας

1. Εισαγωγή - Επιλογή Προτύπου Περιφερειακής Ανάπτυξης

Το βασικό στοιχείο για την διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής μίας περιοχής είναι η επιλογή του κατάλληλου αναπτυξιακού προτύπου. Η επιλογή αυτή εξαρτάται από δύο παράγοντες. Ο πρώτος παράγοντας έχει σχέση με τα γεωφυσικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της χώρας. Ο δεύτερος αφορά στο εξωτερικό περιβάλλον, όπως στην οικονομική συγκυρία, στις διεθνείς τάσεις, στους διεθνείς πολιτικοοικονομικούς προσανατολισμούς της χώρας κ.ά.

Όπως έχει αναφερθεί, στην διεθνή πρακτική δύο πρότυπα περιφερειακής οργάνωσης της ανάπτυξης συναντώνται με διάφορες προσαρμογές. Το πρότυπο της πολικής ή «εκ των άνω» ανάπτυξης και το πρότυπο της ολοκληρωμένης ή ενδογενούς ή «εκ των κάτω» ανάπτυξης. Το πρώτο προσπαθεί να αξιοποιήσει τις οικονομίες συγκέντρωσης και κλίμακας, να προωθήσει την προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων σε επιλεγμένα σημεία στον χώρο (πόλους) και να διευκολύνει μία διαδικασία διάχυσης της ανάπτυξης στην περιφέρεια, που περιβάλλει αυτούς τους πόλους. Το δεύτερο πρότυπο αποσκοπεί στην ανάπτυξη όλων των χωρικών πλεονεκτημάτων, στην διατήρηση του οικιστικού ιστού και στη συμμετοχή των τοπικών φορέων και του πληθυσμού στον προγραμματισμό της ανάπτυξης, αξιοποιώντας τους τοπικούς πόρους και κινητοποιώντας πρωταρχικά το τοπικό επιχειρηματικό δυναμικό (Παπαδασκαλόπουλος, 1995).

Ο ορεινός χώρος της Περιφέρειας Πελοποννήσου, όπως άλλως τε και το σύνολο σχεδόν των ορεινών περιοχών της χώρας, εξ αιτίας κυρίως της έλλειψης αστικών κέντρων και του μεγάλου αριθμού διάσπαρτων και μικρού μεγέθους οικισμών, θα πρέπει να ακολουθήσει την στρατηγική της ολοκληρωμένης - ενδογενούς ανάπτυξης.

2. Βασικά χαρακτηριστικά του αναπτυξιακού προτύπου και προϋποθέσεις διαμόρφωσης εξειδικευμένης αναπτυξιακής στρατηγικής στις ορεινές περιοχές

Είναι γενικά αποδεκτό, ότι για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών το πρότυπο, που έχει πρωταρχικά εφαρμογή είναι αυτό της ολοκληρωμένης - ενδογενούς ανάπτυξης.

προκειμένου να αξιοποιηθούν αποτελεσματικά οι φυσικοί πόροι των περιοχών αυτών και να αναπτυχθούν οι κλάδοι, που παρουσιάζουν συγκριτικά πλεονεκτήματα, με την ενεργοποίηση των τοπικών φορέων στην αναπτυξιακή διαδικασία και στην ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας. Ειδικότερα, τα βασικά συστατικά του προτύπου αυτού είναι (Χριστοφάκης, 2000):

Ισόρροπη ανάπτυξη όλων των χωρικών μονάδων και όλων των τοπικών πλεονεκτημάτων (Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη).

Έμφαση στην τοπική πρωτοβουλία και επιχειρηματική δράση (Τοπική Ανάπτυξη).

Δραστηριοποίηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ενεργός συμμετοχή των τοπικών παραγόντων στην αναπτυξιακή διαδικασία («Εκ των κάτω» Ανάπτυξη).

Αξιοποίηση των φυσικών πόρων με σεβασμό στο περιβάλλον και στη διαδικασία ανανέωσής τους: Οικονομική ανάπτυξη με περιβαλλοντική προστασία και αναβάθμιση του περιβάλλοντος (Αειφόρος Ανάπτυξη).

Σύμφωνα με το Σχέδιο Ανάπτυξης του Ορεινού Χώρου 2000-2006 (ΥΠΕΘΟ, 1999), η στρατηγική για την ανάπτυξη της ορεινής οικονομίας, τη συμμετοχή της στην εθνική αναπτυξιακή προσπάθεια και τη συγκράτηση του πληθυσμού στον ορεινό χώρο μπορεί να συνοψισθεί σε πέντε βασικούς άξονες-στόχους:

Το μετασχηματισμό της αγροτικής δραστηριότητας.

Την εκτατική ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού.

Τη στήριξη της οικοτεχνίας και βιοτεχνίας μικρής κλίμακας.

Τη συγκρότηση ορεινών κέντρων ανάπτυξης ανά Μικροπεριφέρεια Προγραμματισμού.

Τη βελτίωση των δυνατοτήτων πρόσβασης στα ορεινά κέντρα.

Βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή της στρατηγικής αυτής είναι η οριοθέτηση «μικροπεριφερειών προγραμματισμού», οι οποίες θα εξυπηρετούν τον αναπτυξιακό προγραμματισμό και θα ανταποκρίνονται στα πραγματικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των ορεινών περιοχών.

Βέβαια, πρέπει να τονισθεί, ότι οι «περιφέρειες προγραμματισμού» δεν έχουν σταθερά όρια και ιδιαίτερα στην περίπτωση χωρικών μονάδων που απαρτίζονται από πολλούς, διάσπαρτους οικισμούς, εξ αιτίας της ιεραρχικής λειτουργίας της οικονομίας μέσα από πολύπλοκες ροές κι αλληλεξαρτήσεις, οι οποίες όταν μεταβάλλονται υπό την επίδραση νέων συνθηκών, μεταβάλλουν τις υπάρχουσες αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των οικισμών και συνεπώς καθιστούν αναγκαία την αλλαγή των ορίων των μικροπεριφερειών. Συνεπώς, οι αλλαγές στις αναπτυξιακές συνθήκες και στις αλληλεξαρτήσεις των οικισμών μπορεί να προσδέσουν οικισμούς μίας χωρικής μονάδας στην οικονομία μίας άλλης γειτονικής. Υπάρχουν αρκετές τέτοιες περιπτώσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα τον στρεβλό αναπτυξιακό προγραμματισμό και την ύπαρξη μικροπεριφερειών, που δεν ανταποκρίνονται στα πραγματικά αναπτυξιακά τους όρια. Ως τόσο, το γεγονός αυτό δεν αναιρεί την αναγκαιότητα της οριοθέτησης μικροπεριφερειών προγραμματισμού. Σε βραχυπρόθεσμη βάση είναι αναγκαία η οριοθέτηση μικροπεριφερειών προγραμματισμού για τους σκοπούς του αναπτυξιακού προγραμματισμού και της διαμόρφωσης και υλοποίησης μίας συγκεκριμένης και αποτελεσματικής αναπτυξιακής στρατηγικής, στηριζόμενης στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε μικροπεριφέρειας.

Το κριτήριο οριοθέτησης αυτών των μικροπεριφερειών δεν είναι δυνατόν να ταυτίζεται με την χωρική ιεράρχηση των οικιστικών μονάδων, που στηρίζεται σε δεδομένο πλέγμα ροών και εξαρτήσεων με έναν κυρίαρχο πόλο. Το βασικό κριτήριο οριοθέτησης θα πρέπει να στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ομοιογένεια των χωρικών μονάδων, δηλαδή στα προσδιοριζόμενα κοινά χαρακτηριστικά. Με την υιοθέτηση του κριτηρίου αυτού κάθε μικροπεριφέρεια παρουσιάζει ομοιογενή χαρακτηριστικά και συναφή προβλήματα, γεγονός που διευκολύνει την διαδικασία του προγραμματισμού σε τοπικό επίπεδο (Κόνσολας, 1983). Συνεπώς, θα πρέπει να εξετάζονται με συστηματικό τρόπο τα αναπτυξιακά και χωροταξικά χαρακτηριστικά των οικισμών και περιοχών, που πρόκειται να συστήσουν μία μικροπεριφέρεια, όπως η μορφολογία του εδάφους, η απόσταση των οικισμών, οι ροές και σχέσεις μεταξύ των οικισμών, οι οδικές συνδέσεις και γενικότερα οι μεταφορές, η εγκατάσταση των εξυπηρετήσεων και των δραστηριοτήτων, οι τοπικές παραδόσεις, ιστορικά και πολιτιστικά στοιχεία κ.λ.

Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να οριοθετηθούν μικροπεριφέρειες προγραμματισμού στον ορεινό χώρο της Περιφέρειας Πελοποννήσου στη βάση των εν λόγω κριτηρίων. Δηλαδή, θα πρέπει να προσδιορισθούν ορεινές ζώνες με λειτουργική συνεκτικότητα μεταξύ των χωρικών μονάδων, που τις απαρτίζουν και υψηλό βαθμό ομοιογένειας.

3. Οριοθέτηση ορεινών και εσωτερικών ζωνών στην Πελοπόννησο: «μικροπεριφέρειες προγραμματισμού»

Χωροταξικά, στο σύνολο της Περιφέρειας, όπως έχει αναφερθεί, ο ορεινός χώρος της Πελοποννήσου κυριαρχεί στο κεντρικό της τμήμα, όπου ο κεντρικός της ορεινός όγκος αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα του συνολικού ορεινού χώρου της Ελλάδας. Η περιοχή αυτή αποτελείται γενικά από τον ορεινό χώρο της Ζήρειας, του Μαινάλου του Ταΰγετου και του Πάρωνα.

Το βασικό χαρακτηριστικό του ορεινού αυτού χώρου είναι η σημαντική εσωτερική διαφοροποίηση, οι ιδιομορφίες των περιοχών και η σχετική ασυνέχειά του, γεγονός που επιβάλλει την λειτουργική και χωροταξική του διαίρεση.

Στο πλαίσιο αυτό, και σύμφωνα με οριοθέτηση της Γ.Γ. Περιφέρειας Πελοποννήσου¹ η περιοχή αυτή μπορεί να διαχωριστεί σε οκτώ επί μέρους ομοιογενείς ζώνες, οι οποίες είναι οι εξής:

1. Ορεινή Κορινθία.
2. Περιοχή Μαινάλου.
3. Περιοχή Λάδωνα.
4. Ορεινή περιοχή Μεγαλόπολης.
5. Οροσειρά Μίνθης.
6. Περιοχή Ταΰγετου - Μάνης.
7. Περιοχή Πάρωνα.
8. Περιοχή Μονεμβασιάς.

Τα βασικά κριτήρια ομοιογένειας αφορούν στα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά των επί μέρους χωρικών μονάδων, στην παραγωγική διάρθρωση και προσανατολισμό.

¹ Αναλυτικότερα βλέπε: Μελέτη για τη διαχείριση του εσωτερικού τμήματος της Πελοποννήσου Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Πελοποννήσου, 1998-99.

στο επίπεδο ανάπτυξης, στις μεταφορικές διασυνδέσεις, στην ύπαρξη σε κάθε ζώνη ενός συνεκτικού οικιστικού δικτύου με τουλάχιστον κάποιου σχετικά μεγαλύτερου οικιστικού κέντρου. Επίσης, οι ζώνες αυτές μπορούν εύκολα να αποτελέσουν και ακέραιο άθροισμα διοικητικών χωρικών ενοτήτων, όπως αυτές οριοθετήθηκαν στο πλαίσιο των νέων Δήμων που προέκυψαν από το Πρόγραμμα «Ι. Καποδίστριας», στοιχείο ιδιαίτερα σημαντικό για τον προγραμματισμό σε τοπικό επίπεδο και την συμμετοχή των τοπικών φορέων σε αυτόν (Αθανασόπουλος: Π.Δ., 2000).

Βέβαια, πρέπει να αναφερθεί, ότι η περιοχή αυτή συνολικά καταλαμβάνει μεγαλύτερη έκταση και πληθυσμό από αυτόν, που έχει προσδιορισθεί παραπάνω για την Περιφέρεια, βάσει της κατάταξης των ορεινών περιοχών της χώρας (σύμφωνα με τα κριτήρια της ΕΣΥΕ). Αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι στις περιοχές αυτές της Περιφέρειας περιλαμβάνονται και εσωτερικές ζώνες του ημορεινού της τμήματος, οι οποίες ως τόσο βρίσκονται σε λειτουργική αλληλεξάρτηση και αποτελούν τμήματα ευρύτερων χωροταξικών ενοτήτων, όπου κυριαρχούν οι ορεινές περιοχές, ενώ χαρακτηρίζονται από συνέχεια και έχουν τον ίδιο βαθμό προβληματικότητας.

Συνεπώς, κρίνεται σκόπιμο οι περιοχές αυτές, αφ' ενός για λόγους μεθοδολογικούς και αφ' ετέρου για λόγους αποτελεσματικότητας στη διαμόρφωση και εφαρμογή μίας ολοκληρωμένης και συνεκτικής πολιτικής για τον ορεινό χώρο της Περιφέρειας, να μην αποκοπούν από τις ορεινές περιοχές, αφού αποτελούν οργανικά τμήματα ευρύτερων γεωγραφικών ορεινών ενοτήτων με κοινά χαρακτηριστικά και αναπτυξιακά προβλήματα.

4. Τα βασικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά κατά μικροπεριφέρεια

Η αναπτυξιακή φυσιογνωμία των μικροπεριφερειών, που προσδιορίστηκαν μπορεί σε γενικές γραμμές να περιγραφεί ως εξής (Γ.Γ. Περιφέρειας Πελοποννήσου, 1999):

Η περιοχή της ορεινής Κορινθίας είναι μία από τις μεγαλύτερες σε έκταση και πληθυσμό. Το βόρειο τμήμα της περιοχής βρίσκεται κοντά στον κύριο οδικό άξονα ΠΑΘΕ και στο σιδηροδρομικό δίκτυο, αλλά τα εσωτερικά τμήματα της ζώνης έχουν σχετικά χαμηλής ποιότητας οδικό δίκτυο και ανεπαρκείς συνδέσεις με το κύριο οδικό δίκτυο. Το κυρίως ορεινό τμήμα της ζώνης (Νεμέα, Στυμφαλία, Φενεός) είναι σχετικά αραιοκατοικημένο με χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης και βασικό προσανατολισμό στον πρωτογενή τομέα. Αντίθετα, κάποια τουριστική ανάπτυξη παρουσιάζουν ορισμένοι Δήμοι του Νομού Κορινθίας, οι οποίοι περιλαμβάνουν και ορεινές εκτάσεις, αλλά όμως η ανάπτυξη αυτή παρατηρείται κυρίως στις παράκτιες περιοχές του Κορινθιακού Κόλπου.

Βασικό χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η ευρύτερη περιοχή του όρους Κυλλήνη², στο οποίο υπάρχει χιονοδρομικό κέντρο, με αξιόλογα ορεινά και ημορεινά τμήματα που χαρακτηρίζονται από πλούσια δάση και υδάτινους αποδέκτες. Επίσης, η ευρύτερη περιοχή της Νεμέας (με σαφώς χαμηλότερα υψόμετρα από την προηγούμενη) χαρακτηρίζεται από αρχαιολογικά και ιστορικά στοιχεία, καθώς και από παραδοσιακές αγροτικές καλλιέργειες, κυρίως αμπελοκαλλιέργειες, με σημαντικά τοπικά προϊόντα (κρασί Νεμέας που στηρίζεται στην ποικιλία «Αγιωργίτικο»). Η περιοχή αυτή χαρακτηρίζεται επί πλέον από την εγγύτητα με τον οδικό άξονα Αθήνας - Κορίνθου - Τρίπολης.

2. Το όρος Κυλλήνη (Ζήρεια) είναι το υψηλότερο της Πελοποννήσου με ύψος 2.374 μ.

Τέλος, η ζώνη αυτή δεν διαθέτει κάποιον αρκετά μεγάλο οικισμό και εξαρτάται πολιτικά από την Κόρινθο.

Η περιοχή του Μαινάλου, χαρακτηρίζεται μάλλον προβληματική με υψηλό ποσοστό του πρωτογενή τομέα, χαμηλό προσανατολισμό στον δευτερογενή τομέα, πληθυσμιακή συρρίκνωση και σε κάποιο βαθμό αναπτυξιακό δυισμό. Το μεγαλύτερο τμήμα της ανήκει στο όρος Μαίναλο (επαρχία Μαντινείας), ενώ το σχετικά αναπτυγμένο τμήμα στην ορεινή Γορτυνία. Η ευρύτερη περιοχή του άξονα Βυτίνας - Δημητσάνας - Στεμνίτσας συγκεντρώνει την τουριστική ανάπτυξη, ενώ η υπόλοιπη περιοχή έχει μηδενική τουριστική δραστηριότητα, παρά την ύπαρξη σ' αυτήν χιονοδρομικού κέντρου. Το Μαντινειακό τμήμα στηρίζεται στις παραδοσιακές καλλιέργειες με ιδιαίτερη έμφαση στις αμπελοκαλλιέργειες και στη μελισσοκομία (η οποία συναντάται σε όλη σχεδόν την ζώνη), με σημαντικές δυνατότητες αξιοποίησης τοπικών ποικιλιών προϊόντων, όπως το κρασί και το μέλι.

Η περιοχή διαθέτει εξαιρετικής ποιότητας φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον (βιοτόπους, δάση, παραδοσιακούς οικισμούς, μοναστήρια κ.λ.).

Η ζώνη μπορεί να επωφεληθεί από την εγγύτητα με την Αθήνα μέσω του δικτύου Αθήνας - Τρίπολης - Καλαμάτας. Ως τόσο, η σύνδεση με την Καλαμάτα είναι σχετικά προβληματική. Παρά ταύτα, διαθέτει ένα σχετικά πυκνό δίκτυο αγροτικών δρόμων και μονοπατιών, ενώ έχει και οικισμούς (κυρίως έδρες των Δήμων) με ικανοποιητικό επίπεδο κοινωνικών υποδομών.

Η περιοχή Λάδωνα, είναι σχετικά μικρή και χαρακτηρίζεται από πληθυσμιακή συρρίκνωση. Ως τόσο, έχει κάποιο προσανατολισμό στον δευτερογενή τομέα και μικρότερη συμμετοχή του πρωτογενή στην παραγωγική της διάρθρωση. Ο τουρισμός χαρακτηρίζεται από χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης. Το φυσικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από υψηλή ποιότητα, που συμπληρώνεται από την παρουσία των πηγών του Λάδωνα. Το ίδιο ισχύει και για το ανθρωπογενές περιβάλλον με την παρουσία παραδοσιακών οικισμών, αρχαιολογικών χώρων και μοναστηριών.

Η περιοχή έχει δυνατότητες ευχερούς πρόσβασης στη Τρίπολη, καθώς επίσης στην Πάτρα και στον Πύργο, αλλά η κατάσταση του οδικού δικτύου δημιουργεί σημαντικές δυσκολίες.

Ο σημαντικότερος οικισμός είναι τα Λαγκάδια, που διαθέτουν σχετικά επαρκή κοινωνική υποδομή.

Η ορεινή περιοχή Μεγαλόπολης, χαρακτηρίζεται από σχετική στασιμότητα όσον αφορά στην πληθυσμιακή εξέλιξη, χαμηλό προσανατολισμό στον πρωτογενή τομέα, σε αντίθεση με το δευτερογενή, που είναι ιδιαίτερα σημαντικός, κυρίως λόγω της ηλεκτροπαραγωγής στην περιοχή της Μεγαλόπολης, όπου αποτελεί και βασικό πόλο. Επίσης, σχετική καθυστέρηση υπάρχει και στον τουρισμό, αν και η περιοχή διαθέτει κάποιους τουριστικούς πόρους (δασικά τοπία, αρχαιολογικούς χώρους και μονές) όχι βέβαια σε μεγάλη πυκνότητα.

Η περιοχή εξυπηρετείται από τον οδικό άξονα Τρίπολης - Καλαμάτας, ενώ σημαντικά οφέλη προκύπτουν από το νέο οδικό άξονα Αθήνας - Τρίπολης. Η δυνατότητα επικοινωνίας με την Καλαμάτα (και ειδικότερα με τον λιμένα και το αεροδρόμιο) δημιουργεί σημαντικές αναπτυξιακές προοπτικές, αφού βέβαια ολοκληρωθεί ο αυτοκινητόδρομος Τρίπολης - Καλαμάτας. Αν και το τοπικό οδικό δίκτυο είναι σχετικά ανεπαρκές, οια-

ποστάσεις μεταξύ των οικισμών της ζώνης είναι μικρές, γεγονός, που αποτελεί ένα ακόμη πλεονέκτημα.

Η οροσειρά Μίνθης, βρίσκεται σε μία λεκάνη, που διασχίζεται από τον ποταμό Νέδα, έχει μικρό θαλάσσιο μέτωπο και είναι από τις μικρότερες. Χαρακτηρίζεται από στασιμότητα στον πληθυσμό, σχετικά ισχυρή παρουσία του πρωτογενή τομέα, μικρό μέγεθος του δευτερογενή και τριτογενή, ο οποίος ως τόσο παρουσιάζει κάποιες έστω και μικρές τάσεις ανάπτυξης.

Οι οδικές συνδέσεις χαρακτηρίζονται από ανεπάρκεια, ενώ η ζώνη δεν είναι αρκετά προσπελάσιμη, τουλάχιστον από την πλευρά της Περιφέρειας. Σε υπερτοπικό επίπεδο τα πράγματα είναι σαφώς καλύτερα, αφού είναι ευκολότερα προσπελάσιμη μέσω του οδικού άξονα Πάτρας - Πύργου - Καλαμάτας. Σημαντικό πλεονέκτημα για την περιοχή είναι η προοπτική της ολοκλήρωσης του Δυτικού Άξονα.

Οι οικισμοί της περιοχής δεν χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα μεγάλο μέγεθος, ως τόσο σε κάποια μικρή απόσταση υπάρχουν ισχυρότεροι οικισμοί με ικανοποιητικό επίπεδο κοινωνικών εξυπηρετήσεων (Κυπαρισσία, Ζαχάρω κ.λ.).

Η περιοχή Ταυγέτου - Μάνης, είναι σχετικά μεγάλη και εμφανίζει αυξητική πληθυσμιακή τάση. Έχει προσανατολισμό στον πρωτογενή τομέα, καθώς και σαφή εξειδίκευση στον τουρισμό, ενώ ο δευτερογενής τομέας βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο. Η τουριστική δραστηριότητα αποτελεί βασική πηγή εισοδήματος, ενώ η τουριστική υποδομή παρουσιάζει σχετική ισοκατανομή στο χώρο. Η περιοχή έχει ισχυρό θαλάσσιο μέτωπο και κάποια δυναμικά τοπικά κέντρα τουριστικής κυρίως ανάπτυξης (Γύθειο, Αρεόπολη, Καρδαμύλη).

Η μικρή απόσταση μεταξύ των παράκτιων και των ορεινών εκτάσεων δίνει σημαντικές δυνατότητες συμπληρωματικότητας και διαφοροποίησης στον τουριστικό τομέα (μαζικός παράκτιος τουρισμός και χειμερινός τουρισμός, ειδικές μορφές).

Η ζώνη διαθέτει πλούσιο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον με σημαντική ποικιλία περιοχών και εναλλαγές των τοπίων. Ιδιαίτερα μεγάλος είναι ο αριθμός των παραδοσιακών οικισμών.

Η ζώνη είναι βασικά προσπελάσιμη μέσω της Σπάρτης και της Καλαμάτας. Ως τόσο, απέχει σημαντικά από την Αθήνα και γενικότερα δεν είναι εύκολα προσπελάσιμη.

Η περιοχή Πάρωνα, είναι και αυτή αρκετά μεγάλη και γεωγραφικά προσδιορίζεται από την ευρύτερη περιοχή του όρους Πάρωνα, με θαλάσσιο μέτωπο προς το Μυρτώο Πέλαγος. Παρουσιάζει σχετική πληθυσμιακή σταθερότητα τα τελευταία χρόνια, ενώ ο πρωτογενής τομέας είναι ο κυρίαρχος, σε σημαντικά υψηλότερο βαθμό από τις υπόλοιπες περιοχές. Η τουριστική ανάπτυξη δεν είναι αξιόλογη και κυρίως συγκεντρώνεται στο παραλιακό της τμήμα.

Η περιοχή διαθέτει πλούσιο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον (δάση, υδάτινα δίκτυα, βιότοπους, μοναστήρια, παραδοσιακούς οικισμούς, αρχαιολογικούς πόρους). Κατά τόπους υπάρχουν πυκνά δίκτυα οικισμών με ενδιαφέρον αρχιτεκτονικό και φυσικό περιβάλλον.

Το οδικό δίκτυο διατρέχει περιμετρικά τη ζώνη με ακτινωτή περίπου διάταξη των ορεινών δρόμων, που συνδέουν τις διάφορες περιοχές, πολλές φορές με δύσκολη χάραξη αλλά ενδιαφέρουσες διαδρομές. Υπάρχει θαλάσσια σύνδεση με τα νησιά του Αργοσαρωνικού και τον Πειραιά.

Στην περιοχή δεν υπάρχει αστικό κέντρο και η πρόσβαση σε άλλα εκτός ζώνης είναι σχετικά δύσκολη.

Τέλος, η περιοχή της Μονεμβασιάς, γεωγραφικά προσδιορίζεται από μία χερσόνησο, με ισχυρό παράκτιο μέτωπο και με το εσωτερικό της τμήμα να χαρακτηρίζεται από έντονο ανάγλυφο. Είναι από τις μικρότερες της περιοχής και παρουσιάζεται σχετικά καθυστερημένη, με υψηλή απασχόληση στον πρωτογενή τομέα, χαμηλό ποσοστό απασχόλησης στο δευτερογενή (το χαμηλότερο από όλες τις ζώνες) και σχετικά ισχυρή εξειδίκευση στον τουρισμό. Την τελευταία δεκαετία (1981-91) παρουσίασε σημαντική πληθυσμιακή αύξηση (περίπου 7%).

Το κύριο τοπικό κέντρο ανάπτυξης με σαφή προσανατολισμό στον τουρισμό είναι η Μονεμβασιά. Ως τόσο, η ξενοδοχειακή υποδομή παρουσιάζει σχετική χωροταξική ισορροπία παρά την κυριαρχία της Μονεμβασιάς.

Η ζώνη είναι προσπελάσιμη κυρίως μέσω Σπάρτης, ενώ οι σχετικές αποστάσεις προσέγγισης της περιοχής είναι μεγάλες.

5. Οι βασικές κατευθύνσεις της αναπτυξιακής στρατηγικής για τις ορεινές περιοχές της Πελοποννήσου· προσδιορισμός «προωθητικών δραστηριοτήτων»

Με βάση τα γεωμορφολογικά και οικονομικοκοινωνικά χαρακτηριστικά των ορεινών μικροπεριφερειών, οι γενικές στρατηγικές αναπτυξιακές κατευθύνσεις που τίθενται είναι:

Εκσυγχρονισμός και διαφοροποίηση της αγροτικής παραγωγής και λειτουργική διασύνδεση με τους άλλους παραγωγικούς τομείς.

Έμφαση στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και συμπληρωματικότητας στις τουριστικές δραστηριότητες (μαζικός παράκτιος τουρισμός και χειμερινός τουρισμός - ειδικές μορφές), με στόχο την επέκταση της τουριστικής δραστηριότητας καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και την διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος.

Αξιοποίηση του πλούσιου φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και της τοπικής παράδοσης και κουλτούρας.

Βελτίωση των δυνατοτήτων πρόσβασης στις περιοχές αυτές.

Αξιοποίηση των μεγάλων έργων, που υλοποιούνται στην Περιφέρεια.

Για την εξειδίκευση της αναπτυξιακής στρατηγικής, με βάση την ανάλυση της φυσιογνωμίας των περιοχών, απαιτείται ο προσδιορισμός των κλαδικών προτεραιοτήτων και η στήριξη και ανάπτυξη των «προωθητικών δραστηριοτήτων».

Οι προωθητικές δραστηριότητες λειτουργούν ως ατμομηχανές της ανάπτυξης, δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας, αυξάνουν το τοπικό εισόδημα, προκαλούν την εγκατάσταση και λειτουργία συμπληρωματικών δραστηριοτήτων και δημιουργούν σημαντικές πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα.

Ο προσδιορισμός των προωθητικών δραστηριοτήτων για κάθε μικροπεριφέρεια εξαρτάται από την ύπαρξη κάποιων φυσικών και επίκτητων πλεονεκτημάτων των επί μέρους περιοχών, από την παραγωγική εξειδίκευση και προσανατολισμό, από την τοπική παράδοση και κουλτούρα κ.ά. (π.χ. ύπαρξη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, θρησκευτικών και αρχαιολογικών μνημείων, παραδοσιακών οικισμών, τοπικών παραδοσιακών προϊόντων).

Ως κύριες προωθητικές δραστηριότητες για τις ορεινές περιοχές της Πελοποννήσου, στις οποίες θα πρέπει να δοθεί λιγότερη ή μεγαλύτερη έμφαση και να γίνει συστηματική εξειδίκευση κατά μικροπεριφέρεια (ανάλογα με την αναπτυξιακή φυσιογνωμία των μικροπεριφερειών), μπορούν να αναφερθούν οι εξής:

1. Τουρισμός με έμφαση στις εναλλακτικές του μορφές

Ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της κάθε μικροπεριφέρειας μπορούν να αναπτυχθούν κάποιες εναλλακτικές μορφές τουρισμού (χειμερινός, αρχαιολογικός, ιστορικός, φυσιολατρικός τουρισμός, τουρισμός για Σαββατοκύριακα, συνεδριακός τουρισμός, αγροτουρισμός κ.λ.). Με τον τρόπο αυτό θα επιτευχθεί η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, η διασύνδεση του τουρισμού με τους άλλους τομείς, η αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης.

2. Τοπικά προϊόντα

Πολλές περιοχές όπως είδαμε εξειδικεύονται στην παραγωγή κάποιων τοπικών προϊόντων, τα οποία μάλιστα στηρίζονται σε ειδικές ποικιλίες και μπορούν να χαρακτηρισθούν ως προϊόντα ονομασίας προέλευσης (π.χ. οι ποικιλίες κρασιού, το μέλι κ.λ.). Αυτά μπορούν να αποτελέσουν σημαντική προωθητική δραστηριότητα για τις επί μέρους περιοχές, με σημαντικές θετικές αναπτυξιακές επιπτώσεις. Παράλληλα, ο εκσυγχρονισμός και η διαφοροποίηση της αγροτικής παραγωγής θα ενισχύσει την προοπτική αυτή και θα οδηγήσει σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας του τομέα και στην παραγωγή νέων προϊόντων (π.χ. βιολογικών προϊόντων).

3. ΜΜΕ και χειροτεχνικές δραστηριότητες

Σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της τοπικής ανάπτυξης παίζουν οι ΜΜΕ και οι χειροτεχνικές δραστηριότητες, οι οποίες θα πρέπει να ενισχυθούν και να επεκταθούν. Πολλές περιοχές σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο στήριξαν το δυναμισμό τους στην δημιουργία τοπικών παραγωγικών συστημάτων, που είχαν στη βάση τους τις ΜΜΕ και τις πολύμορφες σχέσεις συνεργασίας, δικτύωσης και συνέργιας μεταξύ τους.

4. Τοπική παράδοση

Η αξιοποίηση της τοπικής παράδοσης και κουλτούρας της περιοχής και των επί μέρους υποενοτήτων της (πολλές περιοχές έχουν ιδιαίτερες πολιτισμικές συμπεριφορές, ήθη και έθιμα, με ισχυρές ιστορικές καταβολές), μπορούν να αποτελέσουν προωθητικές δραστηριότητες, με την ενίσχυση δραστηριοτήτων του τριτογενή τομέα και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε νέες δραστηριότητες (πολιτιστικές, κοινωνικές) καθώς και την προσέλκυση επισκεπτών για ψυχαγωγία και αναψυχή.

Η αξιοποίηση των προωθητικών δραστηριοτήτων θα πρέπει να αντιμετωπισθεί με ολοκληρωμένο χαρακτήρα, στη βάση της συμπληρωματικότητας, αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης, που έχουν αυτές μεταξύ τους.

Η στρατηγική αυτή μπορεί να εξειδικευθεί περαιτέρω και να υλοποιηθεί μέσω του αναπτυξιακού προγραμματισμού σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Προς την κατεύθυνση αυτή, ουσιώδης κρίνεται ο ρόλος των τοπικών φορέων (δημόσιων και ιδιωτικών).